

7 land får SSB-bistand

SSBs internasjonale engasjement

Statistikk som samfunnsbistand

Statistisk sentralbyrå har i over 20 år jobbet internasjonalt med å hjelpe utvalgte land til å sette opp nasjonale statistikker. I 2015 er vi engasjert i seks land i Afrika, samt Kirgisistan i Sentral-Asia. I Afrika snakker man om kontinentets statistiske tragedie, der store og viktige samfunnsområder ikke fanges opp av nasjonal statistikk og der politiske avgjørelser mangler pålitelig og solid faktagrunnlag.

SSB har siden 1994 arbeidet med statistikk som bistand. En hovedlinje i dette arbeidet er å gi støtte til nasjonale statistikkontorer i utviklingsland. Utfordringene er store og mange, da landene ofte har svake institusjoner som mangler både viktig infrastruktur og kvalifiserte folk til å utføre arbeidsoppgavene.

Et sentralt mål er å bidra til å gjøre mottakerlandene i stand til selv å lage statistikk. Et godt nasjonalt statistikkssystem er først og fremst viktig som faktagrunnlag for samfunnsplanlegging og diskusjon, og det kan lede til ansvarliggjøringa av politiske myndigheter. Kapasitet for produksjon og analyse av statistikk er en sentral byggestein for godt styresett i et land.

Et problem i mange land i sør er at statistikkontorene ikke klarer å framstille relevant og oppdatert statistikk. De kommer i en ond sirkel hvor knappe ressurser og lav kapasitet fører til at tallene ikke nyttiggjøres i beslutningsprosesser. Lav etterspørsel etter data fører igjen til at statistikkontorene blir tildelt færre midler til produksjon og kvalitetskontroll.

Mangler oversikt over økonomien

I Afrika mangler mange land grunnleggende økonomisk primærstatistikk. De har for eksempel ikke tall på hvor mange bedrifter som finnes i landet, hvor stor omsetning eller hvor mange ansatte bedriftene har. Dette har store konsekvenser for myndighetenes mulighet til å utforme en god økonomisk politikk. Uten en nasjonal oversikt over økonomien, kan ikke myndighetene sette et fornuftig avgifts- og skattenivå.

Ofte må landene i stedet basere seg på anslag eller estimater utviklet av internasjonale aktører som IMF (International Monetary Fund) og Verdensbanken. Siden det sjelden finnes gode kilder, er disse tallene ofte fastsatt på grunnlag av modellering og estimering, og er derfor kun et «best guess». I forlengelsen av dette har vi etter mange års institusjonssamarbeid erfart at det er viktig ikke bare å støtte opp om å bygge opp velfungerende organisasjoner med høyt faglig nivå, men også god formidling og bruk av statistikken.

Støtte fra UD og Norad

Den ytre rammen for hvilke land SSB skal gi statistikkbistand til gis av Utenriksdepartementet (UD), som velger Norges samarbeidsland. SSB har ikke egne midler til bistandsarbeid, og alle våre større samarbeidsprosjekter er finansiert av UD. Samarbeidet kommer ofte i stand på bakgrunn av en hevelse fra UDs landseksjoner eller direkte fra enkeltlands ambassader. Samarbeid kan først starte etter en tydelig forespørsel fra landet og institusjonen selv. Utover dette gjør vi ulike oppdrag for fagseksjonene i Norad, enten rettet mot enkeltland, eller knyttet opp mot internasjonale organisasjoner på ulike fagtema.

Vebjørn Aalandslid

er statsviter og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid. (vebjorn.aalandslid@ssb.no)

Vibeke Oestreich Nielsen

er samfunnsøkonom og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid. (vibeke.nielsen@ssb.no)

En del av SSBs strategi

Det internasjonale utviklingssamarbeidet har gradvis fått en mer sentral og tydelig plass i SSBs planer og strategier. Strategien ([Statistisk sentralbyrå 2014](#)) slår fast at «gjennom brede og langsiktige institusjonssamarbeid skal SSB bidra i oppbygging av bærekraftige, nasjonale statistikkssystemer i utviklingsland og overgangsland». Samt at «SSB skal stille krav til samarbeidslandene for å sikre eierskap og forpliktelse, slik at offisiell statistikk blir en integrert del av beslutningsgrunnlaget og politikktutformingene også i disse landene.»

Hvilke fag- og arbeidsområder er det vi støtter?

SSB har et solid fagmiljø og lang erfaring med å drive bistandssamarbeid. Vi har valgt å ikke spesialisere oss på bestemte områder, men heller støtte der det er behov. Dette betyr at vi støtter teknisk utvikling av statistikkene, arbeid med formidling og videre bruk av dataene, men også utvikling av statistikk-systemene og ulike støttefunksjoner.

Kunnskap innen anvendelse av økonomisk statistikk til samfunnsplanlegging gjennom modellarbeid gir oss mulighet til å bidra ikke bare med utvikling av økonomisk primærstatistikk, men også til videre bruk av statistikken som verktøy i finansforvaltningen. Vi mener denne tilnærmingen fører til høyere kvalitetskrav til statistikkproduksjonen nasjonalt, gir økt anseelse for statistikkkontorene og bidrar til et mer selvgående og selvstendig nasjonalt statsapparat.

Vi ønsker i vårt arbeid å gi langsiktig støtte til våre partnere og har fokus på utvikling av organisasjoner og systemer for å bygge lokal kompetanse. Eksempler på dette er utvikling og forbedring av statistikk som skal lages løpende eller med relativt korte intervaller, og som dermed innebærer gjentatte like eller nesten like produksjonsprosesser.

Mange internasjonale aktører som er involvert i statistikkutvikling i utviklingsland går inn og støtter store statistikkoperasjoner som f.eks. folketellinger og husholdningsundersøkelser som bare gjennomføres hvert femte eller hvert tiende år. Dette er store og kostnadskrevenne undersøkelser som krever mye ressurser, ikke minst til feltarbeid, men de er lite kompetanseutviklende for produksjon av løpende statistikk. Ofte er det dessuten de internasjonale organisasjonene som styrer analyse- og formidlingsdelen av undersøkelsene, hvilket ofte resulterer i at de nasjonale statistikkkontorene ender opp som rene datainnsamlere uten analysekompetanse.

Siden SSB ikke har direkte behov for dataene som produseres er vi mer opptatt av å utvikle gode systemer for løpende statistikkproduksjon der prosesser gjentas ofte og kompetanse blir værende i institusjonen. I tillegg støtter vi i stadig større grad arbeid med å styrke selve infrastrukturen i organisasjonen slik som prosjektstyring, metadata, ledelse og IT-utvikling.

Viktige tall om levekår

Et område vi tradisjonelt har vært mye involvert i er i arbeidet med ulike levekårsstatistikker. Sammen med Statistiska centralbyrån i Sverige og Danmarks Statistik var SSB ledende på utviklingen av den nordiske modellen for levekårsstatistikk på 1970-tallet. Den ble senere videreutviklet som en temaroterende levekårsstatistikk. SSB har vært med å videreutvikle dette opplegget med systemer for husholdningsundersøkelser og fattigdomsanalyser.

Mange utviklingsland mangler tidsserier med sammenlignbare tall for å kunne analysere viktige utviklingstrekk over tid. Et problem er at mange land ikke selv styrer hvilke undersøkelser som skal gjennomføres. Landene blir dermed prisgitt de internasjonale donorene og deres behov for data. Ett år gjennomfører man en type husholdningsundersøkelse på vegne av UNICEF, det neste en liknende undersøkelse, men med litt andre spørsmål for USAID og året etter en tredje variant for Verdensbanken. Alle disse undersøkelsene

har spørsmål om levekår og demografi, men klassifikasjoner og inndelinger dekker ikke alltid nasjonale behov da de først og fremst er rettet mot de ulike organisasjonenes behov for internasjonal sammenlignbar statistikk. Det kan derfor være vanskelig å sammenligne tall og følge utvikling i landet over tid.

I våre samarbeidsland har SSB prøvd å bygge opp en core survey, en utvalgsundersøkelse med noen hovedindikatorer på statistikkområdene demografi og levekår. Den omfatter spørsmål som kan stilles hvert år og på den måten vise viktige utviklingstrekk. Den er også lagt opp på en slik måte at landene kan legge til egne sett med spørsmål der de ser at dette er nødvendig.

Slike kjerneundersøkelser er viktige fordi grunnleggende tall over befolkning og levekår, som i Norge bygger på administrative register, ofte ikke er tilgjengelige. Vi har gode kilder til informasjon gjennom for eksempel folkeregistret og enhetsregisteret. Disse basisregistrene gir en oversikt over hvor mange personer som til enhver tid er bosatt i landet og hvor mange aktive virksomheter vi har. I Norge har vi en god statistikklov som gjør det mulig å bruke informasjonen i disse registrene til å produsere statistikk. Dette sparer oss for mye ressurser vi ellers måtte ha brukt for å hente inn data. I tillegg reduserer det oppgavebyrden for personer og virksomheter.

I det internasjonale statistiske miljø er det en uttrykt målsetning å kunne benytte administrative registre til statistikkformål. Her har vi en særskilt kompetanse, noe vi ser mangler i mange av våre samarbeidsland. Dette er et område vi håper å arbeide mer med.

I hvilke land jobber vi?

I 2014 har størsteparten av vår oppdragsvirksomhet i Afrika vært rettet mot Malawi, Sudan og Sør-Sudan. I Sentral-Asia har SSB gjennom 2014 videreført institusjonssamarbeidet med National Statistical Committee (NSC) i den postsovjetiske republikken Kirgisistan. Dette samarbeidet vil fortsette også de neste to årene. For øvrig har SSB lite aktivitet i dette området etter at vi i 2014 avsluttet et mangeårig samarbeid med den postsovjetiske asiatiske staten Kasakhstan og den europeiske staten Moldova, som også var en del av det tidligere Sovjetunionen.

Hvordan samarbeidet er lagt opp varierer fra land til land, men er vanligvis organisert rundt korttidsoppdrag for eksperter fra SSB og studiebesøk til Norge. Er det omfattende samarbeid, har vi også langtidskonsulenter i samarbeidslandene. Per i dag har vi fire langtidseksperter. Disse er stasjonert i Kirgisistan, Malawi, Sør-Sudan og Zambia.

Vi jobber i økende grad sammen med andre norske aktører. Engasjementet i Zambia er en del av et større prosjekt om å bedre skatteinngangen i landet. Skattedirektoratet i Norge er hovedpartneren på norsk side og vi jobber sammen med flere zambiske aktører om å bedre systemet for registrering av kobberproduksjon.

Nylig fikk vi dessuten i stand et samarbeid med statistikkontoret i Uganda under Olje for Utviklingsparaplyen. Avtalen med SSB har en varighet på tre år og omfatter fire, hovedsakelig olje- og gassrelaterte statistikkområder, slik som nasjonalregnskapet for olje- og gassproduksjon, investeringsstatistikk for olje- og gassektoren, bedriftsregister for olje- og gassektoren og effektivitet i datainnsamlingen.

I tillegg til topartssamarbeid med enkeltland, har vi blant annet bistått Verdens Helseorganisasjon (WHO) og organisasjonens partnere med metodiske problemstillinger innen helse og funksjonsevne. Vi er også en del av Utenriksdepartementets ekspertgruppe som gir innspill til arbeidet med arvtakerne til FNs tusenårs mål: Bærekraftige utviklingsmål eller Sustainable Development Goals.

Hjelpen til Moldova

Gjennom mange år med samarbeid med søsterorganisasjoner har vi opplevd både opp- og nedturer. I noen land har det på grunn av den politiske situasjonen ikke vært mulig å få til endring, i andre land har våre løsninger kanskje vært for kompliserte og mottakerinstitusjonen har ikke klart å nyttiggjøre seg vår bistand. Men noen gode eksempler har vi:

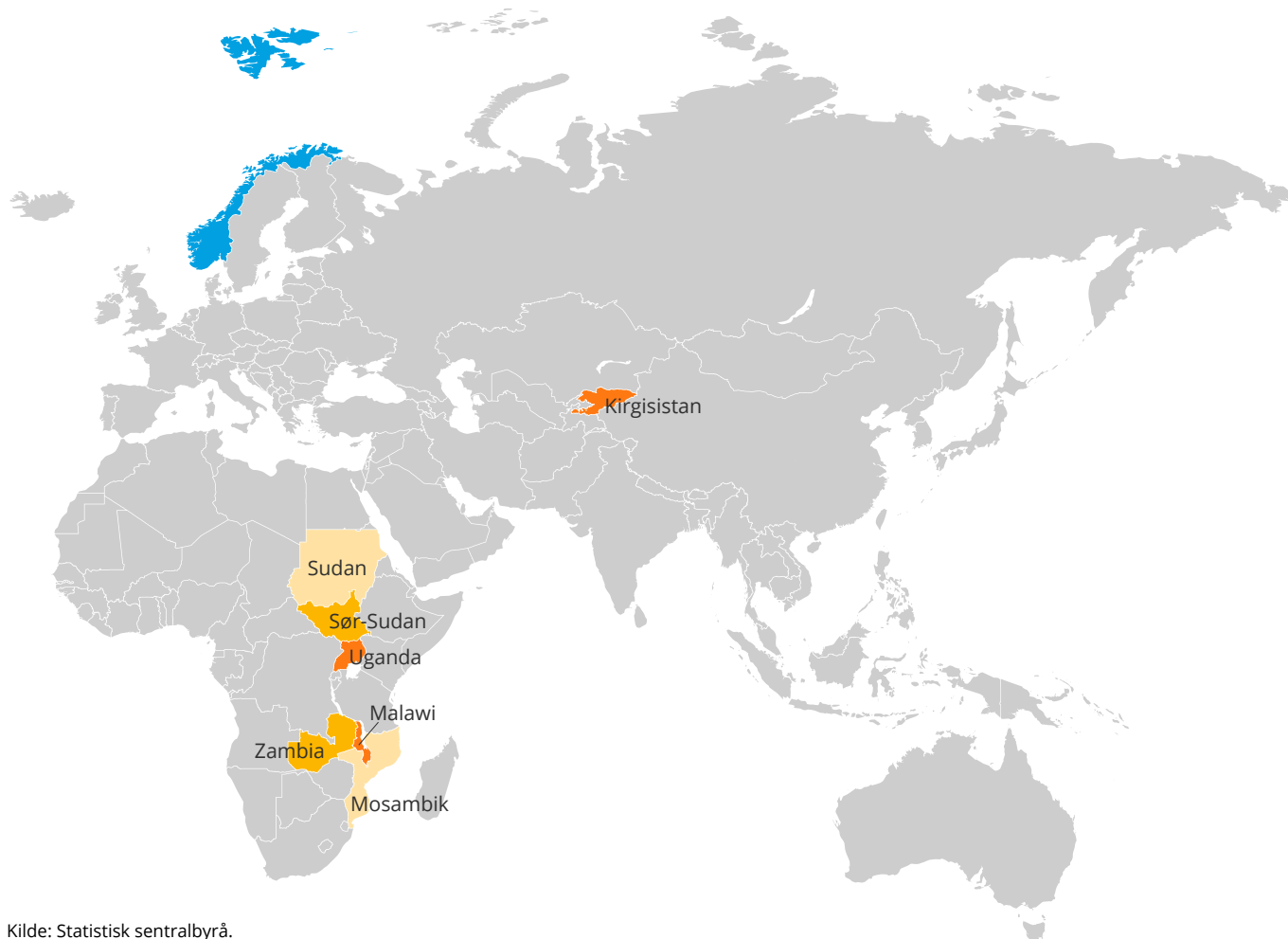
I Moldova var vi med og utviklet et adresseregister, og landet er på god vei til å basere stadig mer av sin statistikk på administrative registre etter nordisk mønster. Vi jobbet også mot nasjonale brukere av statistikken gjennom temaseminarer, og var dermed med på å øke anseelsen til og kunnskapen om statistikkkontoret.

Kirgisistan – folkeregistre, IT og prosjektstyring

Samarbeidet med NSC i Kirgisistan har pågått siden 2007 og er et godt eksempel på hvordan langsiktige samarbeid fører til stor tillit og forståelse mellom organisasjonene. I oppstarten begrenset vi oss til arbeid med konkrete statistikkområder. I forrige prosjektfase støttet vi arbeid med å lage elektroniske løsninger for Kirgisistans husholdningsbøker, dvs. en form for registre over befolkningen som bor i rurale strøk (rundt 60 prosent). Dette er materiale som inneholder mye informasjon som ellers hadde vært vanskelig å samle inn og som er svært nyttig for lokale og nasjonale planleggingsformål.

Gjennom dette arbeidet har det kirgisiske NSC vært mye i kontakt med andre offentlige etater og høstet mye anerkjennelse for sin innsats. Nå jobber vi sammen for å styrke organisasjonen som helhet og tilpasse den til moderne

Figur 1. Samarbeidsland til Statistisk sentralbyrå. 2015

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

behov. Sammen innfører vi prosjektstyring, styrker metadatasystemet og fornyer IT systemet. Dette vil ikke gi umiddelbart synlige resultater, men målet er mer effektive systemer og høyere kvalitet på statistikkproduktene.

Sudan – husholdningsundersøkelse og bedriftsregister

I 2013 startet vi formelt samarbeid med Central Bureau of Statistics (CBS) i Sudan. Det reelle samarbeidet har likevel pågått siden 2009, da SSB støttet både Sør Sudan og Sudan i gjennomføringen av en stor husholdningsundersøkelse. Dette arbeidet ble da brukt som et eksempel på hvordan to land som er i konflikt kan jobbe sammen om tekniske oppgaver. CBS er nå i gang med å samle inn data for andre runde av husholdningsundersøkelsen, og har bedt SSB om å bidra med teknisk kompetanse. De har tatt et selvstendig valg i å gjennomføre samme undersøkelse som sist og kan dermed se utviklingen i levekår fra 2009 til i dag.

Et annet prosjekt som ser lovende ut er implementeringen av et bedriftsregister. SSB og Brønnøysundregistrene gir teknisk støtte til hvordan dette bør settes opp, mens CBS er i førersetet og har initiert samarbeid med skattemyndigheter og registreier for å få på plass et godt system. Om de lykkes, vil det føre til høy kostnadseffektivitet da det i mindre grad vil være behov for å gjennomføre store bedriftsundersøkelser.

Dette er noen eksempler på land og prosjekter hvor vi mener at norsk støtte har vært viktige bidrag på veien mot å få på plass gode nasjonale statistikk-systemer. Sammenhengen mellom bedre statistikk og den øvrige samfunnsutviklingen er ikke alltid like lett å peke på, men vår generelle erfaring er at vi overfører kompetanse og bidrar til bedre systemer i organisasjonene vi jobber sammen med. På den måten bidrar Statistisk sentralbyrå til at politikkutvikling i samarbeidslandene bygger på nasjonalt utviklet statistikk av god kvalitet.

Referanser:

Statistisk sentralbyrå (2014). Strategi 2014-2017.
[http://www.ssb.no/omssb/styringsdokumenter/
strategier/_attachment/168875?_ts=144debad898](http://www.ssb.no/omssb/styringsdokumenter/strategier/_attachment/168875?_ts=144debad898)